

Hanna-Maria Pellinen toim., *Maasta, kivistä ja hengestä. Earth, Stone and Spirit. Markus Hiekkasen Festschrift*. Turun yliopiston kulttuurien tutkimuksen laitoksen arkeologian oppiaine, Helsingin yliopiston taiteiden tutkimuksen laitoksen taidehistorian oppiaine, Suomen Kirkkohistoriallinen Seura ja Suomen Arkeologinen Seura: Helsinki ja Turku 2009. 380 s.

Artikkelikokoelmista juhlakirjat ovat usein ongelmallisimpia arvioida, koska niiden aikataulutus ja toimittamiskriteerit eivät voi joustaa samalla tavoin kuin muiden julkaisujen kohdalla, mikä joskus näkyy hyvinkin suurena laadullisena vaihteluna teoksen sisällä tai sitten joidenkin mukaan tarkoitettujen artikkeleiden ja siten myös aihepiirien puuttumisena. Myös juhlakirjojen aihepiiri voi joskus vaikuttaa keinotekoiselta kokonaisuudelta, sikäli kuin temaattisesta kokonaisuudesta edes voi puhua: yleinen tapahan on, että artikkelit liittyvät muistamisen kohteen tutkimusaiheisiin. Juhlakirja-artikkelit tapaavat myös olla keskimääräistä lyhyempiä, mikä saattaa näkyä siinä, että niissä todellakin tarkastellaan jotakin historian detalleja tai kuriositeettia. Samoin kirjoittajavalinnat perustuvat osaksi eri kriteereihin kuin muissa artikkelikokoelmissa. Näistä varauksista huolimatta monilla juhlakirjoilla tai ainakin yksittäisillä juhlakirja-artikkeleilla saattaa olla paljonkin annettavaa muulle tieteelliselle tutkimukselle – esimerkiksi juuri luodessaan uutta valoa johonkin menneisyyden palapelimäisen rekonstruktion palaseen. Mutta juhlakirja-artikkelien joukossa on myös perinteisiä laajempisisältöisiä empiria- tai teoriatähtöisiä tiedeartikkeleita samoin kuin historiografisia tai metodologisia katsauksia ja uudelleenarviointeja, mitkä myös voivat olla tieteellisesti mielenkiintoisia ja hyödyllisiä.

Hanna-Maria Pellisen toimittama juhlakirja juhlistaa taidehistorioitsijana, arkeologina ja keskiajantutkijana kunnostautuneen Markus Hiekkasen 60-vuotispäivää ja ansiokasta uraa. Hiekkasen on tuottelias tutkija, joten on ymmärrettävää, että teoksen taustavoimat ovat pyrkineet tekemään juhlakirjasta todellakin kohteensa oloisen. Teoksella on iso sivukoko – formaatti tuo mieleen *Archaeologia Medii Aevii Finlandiae* ja *Suomen Museo* -sarjojen julkaisut – ja juhlavuutta lisää runsas kuvitus sekä alun värikuvaliite. Kirjassa on perinteisten juhlakirjaosioden lisäksi juhlakalua humoristisella tavalla ymmärtävä ja juhlistava sarjakuva.

Kirjassa on kaikkiaan 33 artikkelia, mikä on varsin paljon niin

artikkelikokoelmaksi kuin suomalaiseksi juhlakirjaksi. Suomenkielisten artikkeleiden joukossa on myös muutama ruotsin-, englannin- ja saksankielinen kirjoitus. Kansainvälistä lukijakuntaa silmälläpitäen jokainen artikkeli on varustettu englanninkielisellä tiivistelmällä.

Artikkelit on jaettu viiteen aihepiiriin, jotka ovat saaneet otsikot 'Ihminen, yhteiskunta ja uskonto', 'Kuoleman kulttuurista', 'Kristillinen arkkitehtuuri', 'Maalliset asuinsijat' ja 'Esineiden monet merkitykset'. Otsikot ovat väljiä ja osaksi päällekkäisiä, ja 'Kuoleman kulttuurista' -osion alle on sijoitettu vain kaksi artikkelia. Artikkelit olisi epäilemättä voinut ryhmitellä muullakin kuin nyt toteutuneella tavalla, mutta olennaisinta ovat itse artikkelit ja niiden nimet ja teemat, koska useimmat lukijat todennäköisesti valitsevat joka tapauksessa teoksesta pelkästään itseään henkilökohtaisista tai tieteellisistä syistä kiinnostavat artikkelit. Edustettuna onkin sangen monta tieteenalaa, mikä kuvastaa niin Hiekkasen kuin nykykeskiajantutkimuksen monitieteistä tutkimusotetta.

Sisällöllisesti artikkelit edustavat juhlakirjalle tyypillisiä edellä jo lueteltuja kategorioita: historian yksityiskohtien syväluotauksia ja uudelleenarviointeja (esimerkiksi Leena Valkeapää Naantalin luostarin viimeistä nunnaa ja hänen jälkimainettaan tarkastellessaan tai Kirsi Majantie pohtiessaan, esittääkö Viipurin fransiskaanonkonventin kaakeliuunista säilynyt kaakelinpalanen Kristuksen vai metaforantapaisen villimiehen kasvoja) sekä historiografisia katsauksia ja uudelleenarviointeja (esimerkiksi Hans Anderssonin katsaus Suomessa ja Ruotsissa tehdystä keskiaikaisten kaupunkien tutkimuksesta tai Jussi-Pekka Taavitsainen kritisoidessaan liian yksinkertaistavia tulkintoja kristinuskon levinneisyydestä Suomessa). Mukana on myös uusia tutkimusmetodeja ja -mahdollisuuksia esitteleviä artikkeleita (esimerkiksi Tanja Ratilaisen artikkeli digitaalisten menetelmien soveltamisesta keskiaikaisessa kirkkotutkimuksessa tai Anna-Maria Vilkuna ja Kari Uotila esitellessään monitieteisyyden hyötyjä vastaisen linnatutkimuksen kannalta) samoin kuin empirialähtöisiä tiedeartikkeleita (esimerkiksi Jussi Hanskan tutkimus suomalaisten pappisvihkimyksistä Rooman kuuriassa myöhäiskeskiajalla tai Terttu Lempiäisen raportti keskiaikaisilta hautauspaikoilta löytyneistä kasvijäännöksistä).

Ajallisesti useimmissa artikkeleissa liikutaan keskiajassa, mutta jossain artikkeleissa pääpaino on myöhemmällä historiakuvalla ja historiankäytöllä. Alueellisesti artikkelit painottuvat Suomeen, mutta yksittäisissä artikkeleissa poiketaan myös Ruotsiin, Baltiaan, Venäjälle, Roomaan, Bysanttiin ja Jerusalemiinkin.

Vaikka kokonaisuus on temaattisesti hajanainen, teoksen artikkelit tarjoavat lukijalle edustavan kuvan siitä, millaisten aiheiden parissa suomalainen keskiajantutkimus on 2000-luvun alussa työskennellyt. Artikkelit myös lunastavat paikkansa tieteellisesti relevantteina ja antoisina kirjoituksina: varsinkin kriittisten uudelleenarviointien ja metodologisia mahdollisuuksia esittelevien artikkeleiden toivoisi löytävän aihepiirien tutkijat. Detaljinomaisiinkin aiheisiin syventyvät artikkelit onnistuvat todennäköisesti herättämään mielenkiinnon sellaisessakin lukijassa, joka ei itse ole aihepiiriä varsinaisesti tutkinut eikä ole kyseisestä lähteestä tai esinelöydöstä tai vastaavasta koskaan aikaisemmin kuullutkaan. Itsessäni heräsi kiinnostus muun muassa

Uvilan Selkäkankaalta löytynyttä kivikaiverrusta kohtaan varsinkin, kun sitä analysoiva Jouko Rätty esittää sen mahdollisuuden, että se kuvasi Turun tuomiokirkkoa sellaisena kuin se 1400-luvulla oli.

Teos on fyysisenä kirjanakin edustava ja pääpiirteissään osaavasti toimitettu. Toimitustyö olisi tosin voinut olla paikoin tarkempikin: lukujen otsikoissa näkee nyt otsikkotasojen välissä kolmenlaista merkintätapaa eli pistettä, ajatusviivaa ja kaksoispistettä. Vaikkei seikalla sisällöllistä merkitystä olekaan, käytännön soisi olevan visuaalisesti yhdenmukainen. Sama koskee sitä, kirjoitetaanko englanninkielisissä otsikoissa kaikki sanat isolla alkukirjaimella vaiko vain ensimmäinen sana ja erisnimet – tämänkin detaljin olisi voinut yhdenmukaistaa.

Marko Lamberg, FT
Humanistiska fakulteten
Åbo Akademi
marko.lamberg[at]abo.fi